

УДК 7.46.3:27-549.3–534.5](477)«16/17»
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215787>

Оксана ШИРОКА,
 orcid.org/0000-0002-0108-3317
 аспірантка кафедри історії і теорії мистецтва
 Львівської національної академії мистецтв
 (Львів, Україна) shirokaoksana@gmail.com

ЄВХАРИСТИЙНІ ОБРАЗИ ІСУСА ХРИСТА У ЦИКЛАХ АКАФІСТІВ БОГОРОДИЦІ ТА ХРИСТА В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ XVII–XVIII СТ.

У статті розглянуто зображення Христа з мотивами Євхаристії в українській іконографії циклів Акафістів Богородиці та Христа XVII–XVIII ст. Євхаристійні композиції у Акафістах Богородиці та Христа представлені у циклах гравюр кирилических стародруків XVII–XVIII ст. та у стінописі «Акафіст Христа», церкви Св. Юра у Дрогобичі (1659–1666 рр.). Мета статті – провести порівняльний аналіз української іконографії образів Ісуса Христа з мотивами Євхаристії у іконографії Акафістів Богородиці та Христа в українському мистецтві XVII–XVIII ст.; порівняти таку іконографію з українськими та західноєвропейськими пам'ятками суміжної тематики у живописі, гравюрі, літургійному шитті. **Наукова новизна.** Вперше комплексно розглянуто образи Христа з мотивами Євхаристії у циклах Акафістів Богородиці та Христа в українському мистецтві XVII–XVIII ст. **Висновки.** За результатами проведеного дослідження встановлено, що мотиви Євхаристії у іконографії Акафістів Богородиці та Христа в українському мистецтві XVII–XVIII ст. представлені такими зображеннями: 1) Христос у потирі; 2) Воскреслий Ісус, з ран якого у таріль стікає кров; 3) Розп'яття з Адамом та Євою, які збирають долонями краплі крові, що витікають з ран Христа, – у Акафісті Христа; 1) Христос Еммануїл в образі нового Адама; 2) Христос на престолі з чашею у руці; 3) Зображення воскреслого Ісуса на престолі з хрестом у руці та чашею обабіч Нього, у яку стікає кров Христова, – в Акафісті Богородиці. Виокремлено образи, що запозичені із західноєвропейських зразків та східно-християнської іконографії на тему Євхаристії, такі як Христос у потирі, Кров Христова, Фонтан Життя та ін., на основі яких створювалися окремі євхаристійні зображення та композиції циклів Акафістів Богородиці та Христа XVII–XVIII ст. Визначено, що головним атрибутом чи не всіх євхаристійних зображень була чаша або потир – символ Євхаристії.

Ключові слова: Акафіст Христа, Акафіст Богородиці, Христос у потирі, Кров Христова, Фонтан Життя, іконографія, гравюра, Євхаристія.

Oksana SHYROKA,
 orcid.org/0000-0002-0108-3317
 Postgraduate Student at the Department of History and Theory of Art
 Lviv National Academy of Arts
 (Lviv, Ukraine) shirokaoksana@gmail.com

EUCCHARISTIC IMAGES OF JESUS CHRIST IN THE CYCLES OF THE AKAFISTS OF THE VIRGIN AND CHRIST IN THE UKRAINIAN ART OF THE XVII–XVIII CENTURIES

The article considers the image of Christ with the motives of the Eucharist in the Ukrainian iconography of the cycles of the Akathists of the Mother of God and Christ of the XVII–XVIII centuries. Eucharistic compositions in the Akathists of the Mother of God and Christ are presented in cycles of engravings of Cyrillic old prints of the XVII–XVIII centuries and in the frescoes “Akathist of Christ” in the church of St. George in Drohobych (1659–1666). The purpose of the article is to conduct a comparative analysis of the Ukrainian iconography of the images of Jesus Christ with the motifs of the Eucharist in the iconography of the Akathists of the Mother of God and Christ in Ukrainian art of the XVII–XVIII centuries; compare this iconography with Ukrainian and Western European monuments of related subjects in painting, engraving, liturgical sewing. Scientific novelty. For the first time the images of Christ with the motives of the Eucharist in the cycles of the Akathists of the Mother of God and Christ in the Ukrainian art of the XVII–XVIII centuries are comprehensively considered. Conclusions. According to the results of the research, it is established that the motives of the Eucharist in the iconography of the Akathists of the Mother of God and Christ in the Ukrainian art of the XVII–XVIII centuries represented by the following images: 1) Christ in the chalice; 2) The risen Jesus from whose wounds blood flows into the plate; 3) The crucifixion with Adam and Eve, who collect with their palms drops of blood flowing from the wounds of Christ – in the Akathist of Christ; 1) Christ Emmanuel in the image of the new Adam; 2) Christ on the throne with a chalice in his hand; 3) The image of the risen Jesus on the throne with a cross in his hand and a chalice on either side of Him into which the blood of Christ flows – in the Akathist of the Mother of God. Images borrowed from Western European samples and

Eastern Christian iconography on the theme of the Eucharist, such as Christ in the chalice, the Blood of Christ, the Fountain of Life, etc., on the basis of which were created separate Eucharistic images and compositions of the cycles of the Akathists of the Mother of God and Christ of the XVII–XVIII centuries. It is determined that the main attribute of almost all Eucharistic images was a chalice – a symbol of the Eucharist.

Key words: Akathist of Christ, Akathist of the Mother of God, Christ in the chalice, Blood of Christ, Fountain of Life, iconography, engraving, Eucharist.

Постановка проблеми. Образи Христа з мотивами Євхаристії циклів посідають важливе місце у структурі іконографії українських циклів Акафіста Богородиці та Акафіста Христа XVII–XVIII ст. Окремі з цих композицій, як наприклад, Спас Виноградна Лоза, Христос у потирі, мали сталу самостійну іконографію у східно-християнському мистецтві, тому у сюжетах Акафістів Христа та Богородиці зазнали незначних змін, інші, навпаки, є унікальними зразками синтезу східної та західної іконографії, не відомими до того в українському мистецтві (наприклад, Розп'яття з Адамом та Євою із стінопису церкви Св. Юра у Дрогобичі, 1659–1666 рр.), які є відтворенням або переосмисленням текстів Акафістів.

Наукова новизна. Вперше комплексно розглянуто образи Христа з мотивами Євхаристії у циклах Акафістів Богородиці та Христа в українському мистецтві XVII–XVIII ст. Виокремлено образи, що запозичені із західноєвропейських зразків та східно-християнської іконографії на тему Євхаристії, такі як Христос у потирі, Кров Христова, Фонтан Життя та інші євхаристійні зображення, на основі яких створювалися твори українського мистецтва XVII–XVIII ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Євхаристійні образи Христа в українському мистецтві XVII–XVIII ст. висвітлені науковцями останніх років у низці досліджень. В. Сивак аналізує Євхаристійну іконографію в українському сакральному малярстві XVII–XVIII ст. (Сивак, 2011). Джерела іконографії та причини популярності Євхаристійних образів Христа у контексті творчості риботицьких майстрів 1690–1750-х р. розглядає Р. Косів у статті (Косів, 2018) та монографії (Косів, 2019). Західноєвропейську іконографію на тему Євхаристії XIV–XVII ст., сюжети якої були запозичені українськими митцями, розглядає М. Дуффі (Дуффі, 2017). Євхаристійні композиції у окремих пам'ятках розглядають А. Варивода (Варивода, 2014) та К. Юрченко (Юрченко, 2015).

Мета статті – розглянути зображення Христа з мотивами Євхаристії в контексті іконографії Акафістів Богородиці та Христа в українському мистецтві XVII–XVIII ст.; провести порівняльний аналіз української іконографії з українськими та західноєвропейськими пам'ятками суміжної тематики.

Виклад основного матеріалу. Іконографія Акафістів Богородиці та Христа в українському мистецтві XVII–XVIII ст. представлена циклами із 25 композицій кожен (близько 50 окремих за іконографією зображень). Кількість сюжетів відповідає кількості віршів у Акафістах Богородиці та Христа. Вірші поділяються на 13 кондаків (короткий, 8-рядковий вірш) та 12 ікосів (довгі, 20-рядкові вірші, що містять прослави – хайретизми). Мотиви Євхаристії у циклах Акафістів Богородиці та Христа втілені зображеннями: 1) Христос у потирі (5-ий кондак); 2) Воскреслий Христос, з ран якого у таріль стікає кров (варіант латинської іконографії «Кров Христова») (5-ий кондак); 3) Розп'яття Христове з Адамом та Євою, які збирають долонями краплі крові, що витікають з ран Христа (9-ий кондак) (ймовірно, латинський варіант іконографії «Фонтан життя»), – у Акафісті Христа; 1) Христос Еммануїл (як дитя або безбородий юнак) в образі нового Адама (7-ий ікос); 2) Христос на престолі з чашею у руці, обабіч якого стоять єпископ та правитель у короні; 3) Зображення воскреслого Ісуса із великим хрестом у руці, на престолі, двома святителями обабіч Нього та чашею, у яку стікає кров Христова (обидва сюжети ілюструють 11-ий кондак у різних творах), – в Акафісті Богородиці. Як стверджує В. Сивак, з другої пол. XVII ст. в українському сакральному мистецтві виникли невідомі до того часу символіко-алегоричні композиції на тему Євхаристії: «Христос – Виноградна Лоза», «Христос у виноградному точилі», «Христос у чаші (потирі)», «Розп'яття з виноградною лозою», «Недрімане Око», «Пелікан», які символізували найбільше християнське таїнство – Євхаристію (Сивак, 2011: 98). Вони базувалися на основі відомих сюжетів західноєвропейського – Христос у виноградному точилі, Кров Христова та східно-християнського походження – Христос у потирі, Спас виноградна лоза, які набули поширення у творчості риботицьких майстрів (Косів, 2018: 306). Ще однією популярною у західноєвропейській іконографії є композиція Fons Vitae, або Фонтан Життя, на якій Христос зображується стоячи у фонтані (або біля нього), у який проливається Його Кров, як засіб, за допомогою якого гріхи людства відмиваються і прощаються (Дуффі, 2017). Композиції західної іконографії були відомі...

мими українським митцям за гравюрами. Наприклад, ікона Христос у точилі з церкви у с. Мотижин Київської обл. (кінець XVII ст.) є копією гравюри нідерландського майстра І. Вірікса (XVII ст.) (Сивак, 2011: 94). Головним атрибутом євхаристійних композицій, представлених в українських циклах Акафістів Христа та Богородиці XVII–XVIII ст., є потир – чаша з високою ніжкою, округлим закінченням, яка за переданням є чашею, з якої Ісус напував апостолів на Тайній вечері, промовляючи: «Пийте з неї всі, бо це – кров моя, Нового Заповіту, що за багатьох проливається на відпущення гріхів!» (Мат. 26. 27–28) (Степовик, 2003: 248). Потир для таїнства причастя наповнюється червоним вином, що символізує кров Христову. Зображення «Христос у потирі» ілюструє 5-ий кондак Акафіста Христа: «Як в давнину викупив Ти нас Божественною кров'ю Твоєю, Ісусе, від прокляття законного...». Основою композиції є поясне зображення воскреслого Ісуса з оголеним торсом та терновим вінком на голові (іноді без нього) (гравюри, видання «Акафісти», Київ, 1663 р. (Акафісти 1663: арк. 62) та 1674 р. (Акафісти 1674: арк. 62)), що стоїть у потирі, з ран якого на руках та тілі стікає кров. Елементами композиції можуть бути янголи (гравюра, «Акафісти», Львів, 1699 р.) (Акафісти 1699: арк. 28), що витають у хмарах, та страсні символи – хрест, оповитий виноградною лозою, галузки, що нагадують кущ аїру з терновим вінком на ньому (гравюра, видання «Акафісти», Київ, 1706 р. (Акафісти 1706: арк. 28)). Образ «Христос у потирі» в українському мистецтві XVII–XVIII ст. відомий поза циклами Акафіста Христа у пам'ятках самостійної іконографії, зображуючи Ісуса аналогічно, як на гравюрах, на іконах з жертвників у святилищі (ікони Христос у чаші, кінець XVII ст., с. Залужя, біля Ярослава (Надсяння)) (Косів, 2019: 135). Такий образ міг зустрітися на дверцятах жертвника (наприклад, з с. Горську Городнянського повіту на Чернігівщині), де Христос, представлений у потирі, пальцем вказує на свою рану в боці (Юрченко, 2015: 156). На іконах Христос благословляє обома руками як архієрей, або зображується з розведеними руками, з ран на яких тече кров у чашу (Косів, 2018: 305). Композиція ікони «Христос у потирі» (1737 р.) з колекції Музею волинської ікони збагачена страсною символікою: «Півень – символ зречення Петром Христа. «І говорить йому Ісус: істинно кажу тобі, що сьогодні, цієї ночі, раніше, ніж двічі проспівася півень, ти тричі зречешся Мене» (Мк. 14,30); Рука у крові – символ Юдиної зради; Меч – згадка про відсічення апостолом Петром вуха Малхові під

час арешту Христа у Гефсиманії (Лк. 22, 49–50, Ін. 18, 10); Ліхтар та смолоскип – ілюстрація тексту Євангелія від Йоана: «Отже, Іуда, взявши загін воїнів та слуг первосвящеників і фарисеїв, приходить туди з ліхтарями і світильниками та зброєю» (Ін. 18, 3). Миска з глечиком може символізувати як омовіння Христом ніг апостолів, так і вмивання рук Понтієм Пілатом. Терновий вінець – ним був увінчаний Христос задля приниження; Стоп – до нього був прив'язаний Ісус під час бичування; Різки, бич – ними воїни били Христа; Закривавлена стопа символізує шлях Ісуса на Голгофу. Справа від Христа іконописець зображує вазу з колосками пшениці як символ причастя хлібом, що символізує тіло Ісуса» (Єлісеєва 2018). Поряд з Христом можуть зображуватися фігури Богородиці та Івана Богослова (ікона, перша третина XVIII ст. з Довжиця, Історичний музей у Сяноку, Польща) (Косів, 2019: 196). Завдяки зображенню цих постатей, зокрема Богородиці, Якій груди протинає меч (здійснення пророцтва Симеона у момент Стрітіння – Лук. 2, 35), та Христа з терновим вінком на голові можна провести аналогію цієї іконографії з Розп'яттям (Косів, 2018: 305), зробивши акцент на відкупленому людству через Христову жертву. Подібне зображення Богородиці маємо на іконі Спас у Точилі (друга пол. XVII ст., Київщина) (Сивак, 2011: 95). Понизу ікон Христос у чаші авторства риботицьких майстрів написано проскомидійну молитву, вказуючи на місце розташування ікон – жертвник, на якому здійснювали проскомидію (Косів, 2019: 134). Про присутність св. Трійці у композиціях Христос у чаші вказують зображення Св. Духа у вигляді голуба та Бога Отця (ікона Христос у чаші з жертвника у святилищі, с. Залужі, кін. XVII ст.) (Косів, 2018: 305). Обабіч Ісуса у чаші, на тлі винограднику, можуть зображуватися верховні апостоли – Петро та Павло з їхніми атрибутами – ключами та мечем (ікона на полотні, Христос у потирі, середина XVIII ст., походить з Військово-Микільського собору м. Києва) (Сивак, 2011: 96). Завдяки літургійному призначенню (накривання чаші та дискоса у момент здійснення проскомидії – частини літургії, що символізує перетворення хліба та вина на тіло та кров Христову) композиція «Христос у потирі» стає мотивом воздухів, доповнюючись зображеннями виноградної лози, хреста, посталями янголів, Богородиці та Йоана Хрестителя. Воскреслий Ісус, стоячи у потирі, може бути представлений одягненим у хітон та гіматій, благословляючи двома руками як архієрей (воздух, «Христос у чаші», друга пол. XVIII ст., походження невідоме, ЛНМ). На гравюрах XVII ст.

нідерландського майстра Христофора ван Сіхема (Christoffel van Sichem, 1581–1658 pp.) та фламандця Ієроніма Вірікса (близько 1600 р.) (Дуффі, 2017). Ісус у потирі зображений на тлі хреста зі знаряддями страстей, в ореолі з янгольських сил, композиційно нагадує гравюри Акафістів Христа другої половини XVII ст.

Зображення воскреслого Христа в повен ріст, з ран якого у таріль стікає кров, з'являється на гравюрах до 5-го кондака Акафіста Христа починаючи з кінця XVII ст. Виділяємо два варіанти зображення: 1) Христос (оголений, лише з пов'язкою на стегнах) стоїть у великій тарелі, в яку стікає кров з Його ран (гравюра, «Акафісти», Львів, 1699 р., гравер – Н. Зубрицький); 2) Ісус у плащі, накинутому поверх оголеного тіла, стоїть на умовному підвищенні, як на престолі, поруч – велика тареля, в яку струменить кров Христово (гравюри видань «Акафісти», XVIII ст., Київ, з 1731 р.) (Акафісти 1731: арк. 62) та 1798 р. (Акафісти 1798: арк. 62)). Слід звернути увагу на тарелю, яка за своїм зовнішнім виглядом нагадує дискос (з гр. «круглий») – круглу тарілку на невисокому підніжку з широкою основою, на яку у ранній церкві ставили хліб для трапези (агапи), а під час літургії (проскомидія) – часточки Агнця, вийняті з просфори (Степовик, 2003: 248). За словами Євангелія: «Приймійте, споживайте, це – тіло Моє» (Мат. 26. 26) визначається роль дискоса, як місце знаходження тіла Христового (хліб), підготовленого для змішування у потирі з вином (кров'ю Христовою). У другому окресленому нами варіанті обабіч Ісуса зображений хрест зі знаряддями страстей (спис, губка, бич) та колона – символи бичування. Страсні знаряддя дають змогу провести аналогію цього зображення із західноєвропейською іконографією Кров Христово. Зразком такої іконографії в українському мистецтві є ікона майстрів риботицького осередку, відома під назвою «Скорботний Христос із символами Євхаристії» (1720-х–1740-х рр., НМК). Як зазначає Р. Косів, образ воскреслого Христа, який стоїть з великим хрестом у руці, а з Його ран кров спливає у чашу, популярний у західноєвропейському мистецтві (наприклад, гравюра Ієроніма Вірікса початку XVII ст.) та був відомий українським митцям (композиція з Молитвослова триакафістного 1697 р. чернігівського друку подібна за іконографією до гравюри Є. Вірікса) (Косів, 2019: 202). Цей сюжет представлений у творі венеціанського художника Карпаччо «Кров Спасителя» або «Христос зі знаряддями страстей» (1496 р.). Художник зображує Ісуса з хрестом у руці, з рани якого у правому боці у чашу стікає кров, обабіч Христа стоять чотири янголи зі зна-

ряддями страстей. Цей сюжет рідко зустрічається в живописі та ілюструє напівязичницький культ Священної крові, поклоніння якому було забороне Папою Пієм II у 1464 р. і перейшло в розряд ересей (Великие художники, 2005: 7). Проте, як ми бачимо, ця іконографія не зникла в європейському живописі та об'єднуючи у собі теми Євхаристії, Страстей та Воскресіння з'явилася в українському мистецтві XVII–XVIII ст. Воскреслий Ісус з хрестом у руці, багрянницею на плечах та білою пов'язкою на стегнах, з ран якого у чашу стікає кров, представлений на іконі майстра Олександра Ляницького (1697 р., походить з каплиці Трьох святих у Львові, НМЛ). Про ототожнення іконографії Кров Христово з гравюрами Акафістів Богородиці та Христа може свідчити зображення колони зі знаряддями страстей на іконі Христос Євхаристійний (Кров Христово) (сер. XVIII ст., Галичина). Зображення, близьке за іконографією, містять гравюри Акафіста Богородиці (гравюри, видання київського друку «Акафісти», 1706 р. (Акафісти 1706) та 1709 р. (Акафісти 1709)), ілюструючи 11-ий кондак: «Пісня найкраща буде ніщо у порівнянні з багатством милосердя Твого...». Ісус з великим хрестом у руці стоїть на підвищенні, як на престолі. З його рани під ребром кров стікає у чашу, яку уже готовий забрати один з двох стоячих обабіч постатей святих (єпископи в омофорах). Зображення півфігури воскреслого Ісуса зі знаряддями страстей та потиром обабіч Нього, у який тече кров Христово, маємо у східнохристиянській іконографії «Не ридай наді Мною, Мати», зразки якої представлені в українському іконописі та літургійному шитві, зокрема антимісах (наприклад, антиміси Київського митрополита Сильвестра Косова, 1648–1657 рр.; єпископів Єремії Тисаровського, 1632 р. та Йосафата Кунцевича, 1621–1625 рр.; Луцького єпископа Атанасія Пузини, 1642 р.) (Косів, 2019: 202). Слід зазначити, що чаша символізує не тільки церковний посуд, який використовується під час Євхаристії, а це також образ чаші, яку передав під час Тайної Вечері своїм учням Христос, та чаша як Священний Грааль (чаша, в яку була зібрана кров Ісуса) (Юрченко, 2015: 195). Вже з початку XIV ст. чаша, у яку янголи збирають кров Христову, з'являється у західноєвропейській іконографії Розп'яття (наприклад, фреска Джотто, розп'яття італійське, 1300–1304 рр., Падуя, каплиця Скровені) (Дуффі, 2017). Починаючи з XV ст. зображення ангела з чашею біля боку Христа поширюється і на українських збірних іконах «Страсті Христові» в сцені «Розп'яття» (Варивода, 2014: 16) (наприклад, ікони Страсті Христові із с. Здвижень, друга поло-

вина XV ст.; з с. Трушевичі, кінець XV – початок XVI ст. та з с. Угерці, початок XVI ст. з колекції ЛНМ). Іконографічний варіант Розп'яття із зображеннями ангелів, які збирають у чаші кров Спасителя, представлений на опліччі фелону другої половини XVII ст. (інв. № КПЛ-Т-202) (Варивода, 2014: 16). Подібна іконографія часто зустрічається в зображеннях Розп'яття на вівтарних триптихах нідерландських художників XV–початку XVI ст., підкреслюючи зв'язок Голгофської жертви й Таїнства Євхаристії, при тому кількість ангелів могла коливатися від двох (біля рук Христа) до чотирьох (біля кожної рани) (Варивода, 2014: 16). Поєднання цих мотивів також характерне для іконографії Акафіста Христа. У композиція 9-го кондака «Усі ангельські сили...» («Все естество ангелское...») стінопису церкви св. Юра у Дрогобичі (1659–1666 рр.) зображується Розп'яття Христове з Адамом та Євою. Тут немає традиційної чаші, натомість прародичі збирають долонями краплі крові, що витікають з ран Христа як символ того, що грішне життя Адама і Єви було відкупленим кров'ю Христа (Міляєва, 2019: 81). За змістом, коли кров Ісуса безпосередньо окроплює вірних, ця іконографія наближена до західноєвропейського образу Fons Vitae, або Фонтан Життя, у якому кров Христа призначена для очищення вірних, зокрема душ у чистилищі, спасіння Адама та Єви від первородного гріха (наприклад, гравюра Маттіаса Грайтера «Алегорія падіння і відкуплення людства», 1586–1638 рр., Лондон, Британський музей) (Дуффі, 2017).

На гравюрах Акафіста Богородиці в ілюструванні 7-го ікоса кириличного видання XVIII ст. київського друку міститься зображення Дитяти Христа як Еммануїла, що сидить на великій кулі

(уособлення планети Земля) (гравюра, «Акафісти», Київ, 1731 р.) (Акафісти 1731: арк. 25). Довкола кулі в'ється гігантський змії, на якого п'ятою наступає Христос. Цей момент є втіленням образу Христа як нового Адама та сина нової Єви, тобто Богородиці. Після гріхопадіння Бог провіщає про вороженчу потомства Єви та змія, що був її спокусником (Бут. 3. 15). Подібно, як у іконографії Кров Христова, в якій подано воскреслого Ісуса, юний Христос однією рукою тримає хрест, іншою – чашу, в яку стікає кров. Обабіч кулі представлений натовп вірних, стоячих на колінах з молитовно складеними руками, готуючись прийняти причастя.

Висновки дослідження, перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі. Низка образів Христа представлена в іконографії Акафістів Христа та Богородиці XVII–XVIII ст. є відображенням текстів Акафістів та символічним втіленням таїнства Євхаристії. Встановлено, що мотиви Євхаристії представлені такими зображеннями: Христос у потирі, воскреслий Ісус, з ран якого у таріль стікає кров, Розп'яття Христове з Адамом та Євою (у Акафісті Христа), Христос Еммануїл в образі нового Адама, Христос на престолі з чашею у руці, Зображення воскреслого Ісуса на престолі з хрестом у руці та чашею обабіч Нього, у яку стікає кров Христова (у Акафісті Богородиці). Вони базувалися на основі відомих сюжетів західноєвропейського – Христос у виноградному точилі, Кров Христова, Фонтан життя та східнохристиянського походження – Христос у потирі, Спас виноградна лоза. Наслідуючи католицьких теологів Христос у іконографії Акафістів Христа та Богородиці постає в образі Нового Адама, євхаристійної жертви, кров Христова стає символом відкуплення від первородного гріха Адама та Єви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акафісти і канони. Національна бібліотека ім. В. Вернадського, Київ. Кир. 1096 П. Київ : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1798. 327 арк. (старослов'янська мова).
2. Акафісти с стихиры и каноны и с прочими молениями. Національна бібліотека ім. В. Вернадського, Київ. Кир. 637. Львів : Друкарня Львівського братства, 1699. 148 арк. (старослов'янська мова).
3. Акафісты, каноны і прочая душеполезная моления. Національна бібліотека ім. В. Вернадського, Київ. Кир. 99. Київ : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1731. 339 арк. (старослов'янська мова).
4. Варивода А. Тема Страстей Христових в українському церковному гаптуванні XVII ст. (за матеріалами колекції національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника). *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*. № 31, 2014. С. 11–18.
5. Великие художники, их жизнь, вдохновение и творчество. Карпаччо. Часть 126, Киев, 2005. 31 с.
6. Єлісєєва Т. Ікона «Христос у потирі». *Волинські єпархіальні відомості*. 2018. № 03 (160). URL: <https://pravoslaviavolyni.org.ua/stattia/455-ikona-khrystos-u-potyri/>.
7. Косів Р. Р. Євхаристійні образи Христа у творчості риботицьких майстрів 1690–1750-х рр.: джерела іконографії та причини популярності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, № 3, 2018. С. 304–307.
8. Косів Р. Р. Риботицький осередок церковного малярства 1670-х–1760-х років : монографія. Львів : Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, 2019. 528 с.
9. Міляєва Л., Рішняк О., Садова О. Церква св. Юра в Дрогобичі. Архітектура, малярство, реставрація. Київ, 2019. 416 с.

10. Пречестныи акафисты вседмичныи со стихиры и каноны, имъже приличными, и прочія благопотребныя моленія. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, ст. 2381. Київ : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1706. 304 арк. : іл. (старослов'янська мова).
11. Пречестныи акафисты и прочія спасителныя молбы. Національна бібліотека ім. В. Вернадського, Київ, Кир. 35. Київ : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1663. 244 арк. : іл. (старослов'янська мова).
12. Пречестныи акафисты и прочія спасителныя мольбы. Національна бібліотека ім. В. Вернадського, Київ, Кир. 642. Київ : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1674. 246 арк. (старослов'янська мова).
13. Пречестныи акафисты и прочія спасителныя молбы. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, ст. 2382. Київ : Друкарня Києво-Печерської лаври, 1709. 80 арк. (старослов'янська мова).
14. Сивак В. Євхаристійна іконографія в українському сакральному малярстві XVII–XVIII ст. *Народознавчі зошити*. № 1 (97), 2011, Львів. С. 87–100.
15. Степовик Д. Іконографія та іконологія. Івано-Франківськ : Видавництво «Нова зоря», 2003. 312 с.
16. Юрченко К. С. Символіко-алегоричні зображення жертвників XVIII–XIX століть як фактор визначення їх функціонального призначення. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, № 1, 2015. С. 154–159.
17. Duffy. M. Corpus Christ – “Of the Blood, All Price Exceeding, Shed by Our Immortal King”. 2017. URL: <http://imaginemdei.blogspot.com/2017/06/corpus-christ-of-blood-all-price.html>. (дата звернення: 12.08.2020).

REFERENCES

1. Akafisty i kanony. [Akathists and canons]. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Kyr. 1096 P. Kyiv, printing house of lavra, 1798, 327. [in Cyrillic].
2. Akafisty z stykhyramy i kanonamy. [Akathists with sticherons and canons]. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Kyr. 637, Lviv, printing house of Brotherhood, 1699, 148. [in Cyrillic].
3. Akafisty. [Akathists]. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Kyr. 99. Kyiv, printing house of lavra, 1731, 339. [in Cyrillic].
4. Varyvoda, A. (2014). Tema Strastey Khrystovykh v ukrayins'komu tserkovnomu haptuvanni XVII st. [The theme of the Passion of Christ in the Ukrainian church chatter of the XVII century]. (based on the collection of the Kyiv-Pechersk National Historical and Cultural Reserve). *Bulletin of KNUKIM. Series “Art History”*. No. 31, 2014. S. 11–18 [in Ukrainian].
5. Velikiye khudozhniki, ikh zhizn', vdokhnoveniye i tvorchestvo. Karpachcho. [Great artists are their lives, inspiration and creativity. Carpaccio]. Part 126, Kyiv, 2005. 31 [in Russian].
6. Yelisyeyeva, T. (2018). Ikona “Khrystos u potyri” [Icon “Christ in the chalice”]. *Volyn diocesan information*. No. 03 (160). Retrieved from: <https://pravoslavivvolyni.org.ua/stattia/455-ikona-khrystos-u-potyri/> [in Ukrainian].
7. Kosiv, R. R. (2019). Rybotyts'kyu oseredok tserkovnoho malyarstva 1670-kh–1760-kh rokiv: monohrafiya. [Kosiv RR Rybotytsky center of church painting of the 1670s–1760s: monograph]. Lviv: Andrei Sheptytsky National Museum in Lviv. 528 [in Ukrainian].
8. Kosiv, R. R. (2018). Yevkharystiyni obrazy Khrysta u tvorchosti rybotyts'kykh maystriv 1690–1750-kh r.: dzherela ikonohrafiyi ta prychny popularnosti. [Eucharistic images of Christ in the works of rybotynmen masters 1690–1750's: sources of iconography and reasons for popularity]. *Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts*, 3, 304–307 [in Ukrainian].
9. Milyayeva, L., Rishnyak, O., Sadova, O. (2019). Tserkva sv. Yura v Drohobychi. Arkhitektura, malyarstvo, restavratsiya [Church of St. Yura in Drohobych. Architecture, painting, restoration]. Kyiv. 416 p. [in Ukrainian].
10. Prechestnyy akafisty vsedmichnyy so stikhiry i kanony. [Akathists are all-weekly with sticheras and canons]. Lviv National Scientific Library named after V. Stefanyk, Lviv, ST. 2381. Kyiv, printing house of lavra, 1706, 304 [in Cyrillic].
11. Prechestnyy akafisty i prochia spasytelnyya molby [Venerable akathists and other saving prayers]. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Kyr. 35, Kyiv, printing house of lavra, 1663. 244 [in Cyrillic].
12. Prechestnyy akafisty i prochia spasytelnyya molby [Venerable akathists and other saving prayers]. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Kyr. 642. Kyiv, printing house of lavra, 1674. 246 [in Cyrillic].
13. Prechestnyy akafisty i prochia spasytelnyya molby [Venerable akathists and other saving prayers]. Lviv National Scientific Library named after V. Stefanyk, Lviv, ST. 2382. Kyiv, printing house of lavra, 1709. 80 [in Cyrillic].
14. Syvak, V. (2011). Yevkharystiyna ikonohrafiya v ukrayins'komu sakral'nomu malyarstvi XVII–XVIII st. [Eucharistic iconography in Ukrainian sacred painting of the XVII–XVIII centuries]. *The ethnographic notebooks*. No. 1 (97), Lviv. 87–100 [in Ukrainian].
15. Stepovyk, D. (2003). Ikonohrafiya ta ikonohiia [Iconography and iconology]. Ivano-Frankivsk: Nova Zorya Publishing House. 312 [in Ukrainian].
16. Yurchenko, K. S. (2015). Symvoliko-alehorychni zobrazhennya zhertovnykiv XVIII–XIX stolit' yak faktor vyznachennya yikh funktsional'noho pryznachennya [Symbolic and allegorical images of altars of the XVIII–XIX centuries as a factor in determining their functional purpose]. *Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts*, No. 1. 154–159 [in Ukrainian].
17. Duffy, M. (2017). Corpus Christ – “Of the Blood, All Price Exceeding, Shed by Our Immortal King”. Retrieved from: <http://imaginemdei.blogspot.com/2017/06/corpus-christ-of-blood-all-price.html> [in English].